

**Kansallinen
muistipalvelupolkumalli
Yhteenveto
hyvinvoinnin ja
terveyden edistämisen
(HYTE) näkökulmasta**

Terveys ja
hyvinvoinnin laitos

19.3.2024

Sisällysluettelo:

1. Kansallisen muistipalvelupolkumallin taustaa
2. Malli rakennettiin laajassa yhteistyössä
3. Muistipalvelupolun prosessit ja läpileikkaavat rakenteet
4. Yhteenvedo ja kehittämissuosituksat HYTE -näkökulmasta
 1. Aivoterveysten edistäminen
 2. Muistihäiriöiden varhainen tunnistaminen
 3. Muistisairaahan henkilön ja hänen omaisensa hyvän arjen ja hyvinvoinnin edistäminen
5. Toimenpide-ehdotuksia jatkotyöskentelyyn

Taustaa

- Muistisairauteen sairastuneiden henkilöiden määrä kasvaa. Palvelujen tarpeeseen voidaan vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimilla. Varhainen ja oikea diagnosointi ja hoidon aloittaminen sekä kuntoutus ovat olennaisia.
- Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa 2023 kuntien terveyden edistämisen määrärahaa kohdennetaan ikäihmisten toimintakyvyn, kotona pärjäämisen ja omaishoitajien tukemiseen
- Kansallisen Ikäohjelman 2030 keskeisinä vaikuttavuustavoitteina on suunnata ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle ja riskiryhmille
- Kansallisessa muistipalvelupolkumalli –hankkeessa
 - selvitettiin ja luotiin laajassa yhteistyössä ehdotus muistisairauksien varhaisen toteamisen kansalliseksi malliksi osana sosiaali- ja terveystalvveluja
 - hankeaika oli 1.8.2021–31.12.2023. Rahoitus hankkeeseen tuli sosiaali- ja terveysministeriöltä
 - loppuraportti ja mallin kuvaus julkaistiin 11.12.2023 THL:n raporttina: [Yhdessä muistisairaahan henkilön parhaaksi : Kansallisen muistipalvelupolku -hankkeen loppuraportti](#)

Tavoite ja keskeiset asiat

- Kansallisen muistipalvelupolkumallin tavoitteena on edistää iäkkäiden henkilöiden toimintakykyä ja muistisairauksien varhaista tunnistamista, sujuvoittaa muistisairaahan henkilön palvelu- ja hoitopolkua sekä vahvistaa elintapaohjausta palvelupolun eri vaiheissa
- Mallissa painotetaan toimintakyvyn ylläpitämistä, elämänlaatua, sujuvia palvelupolkuja ja tiedonkulkua, osaamisen vahvistamista palvelupolun eri vaiheissa, moniammatillisuutta ja verkostomaista yhteistyötä hyvinvointialueiden, kuntien, yhdistysten, järjestöjen ja yritysten kesken
- Keskiössä ovat muistisairaathan henkilöt, heidän läheisensä ja omaishoitajat
- Muistipalvelupolku painottaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, kuten hyvien elintapojen merkitystä ja FINGER-toimintamallin jalkauttamista alueille

Malli rakennettiin laajassa yhteistyössä

Kansallisen muistipalvelupolkumallin kehittämistä varten selvitettiin kunnissa ja alueilla käytössä olevia muistipolkumalleja ja kansalliseen malliin siirrettäviä hyviä toimintamalleja sekä kartoitettiin toiminnan kehittämistarpeita ja ammattilaisten osaamistarpeita.

Tätä varten:

1. Perustettiin kansallinen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista, tutkijoista, oppilaitosten ja järjestöjen toimijoista sekä kokemusasiantuntijoista ja heidän omaisistaan koostuva yhteistyöverkosto, joka kokoontui säännöllisesti käsittelemään aiheeseen liittyviä teemoja
2. Tutustuttiin alan kirjallisuuteen ja verkkosivuilta löytyviin olemassa oleviin muistipalvelupolkumalleihin
3. Tehtiin erilliskyselyjä asiakas- ja palveluohjauksen työntekijöille, terveyskeskusten ja muisti-, geriatrian- ja neurologian poliklinikoiden lääkäreille ja hoitajille, kotihoitoon sekä muistiyhdistyksiin
4. Selvitetiin aivoterveysten edistämisen ja elintapaohjauksen järjestämistä sekä Finger-toimintamallin tuntemusta iäkkäiden palveluissa osana THL:n Vanhuspalvelujen tila -seurantaa?
5. Tehtiin yhteistyötä FINGER-asiantuntijoiden, THL:n Tulevaisuuden sote-keskusohjelman asiantuntijoiden ja Muistiliiton asiantuntijoiden kanssa

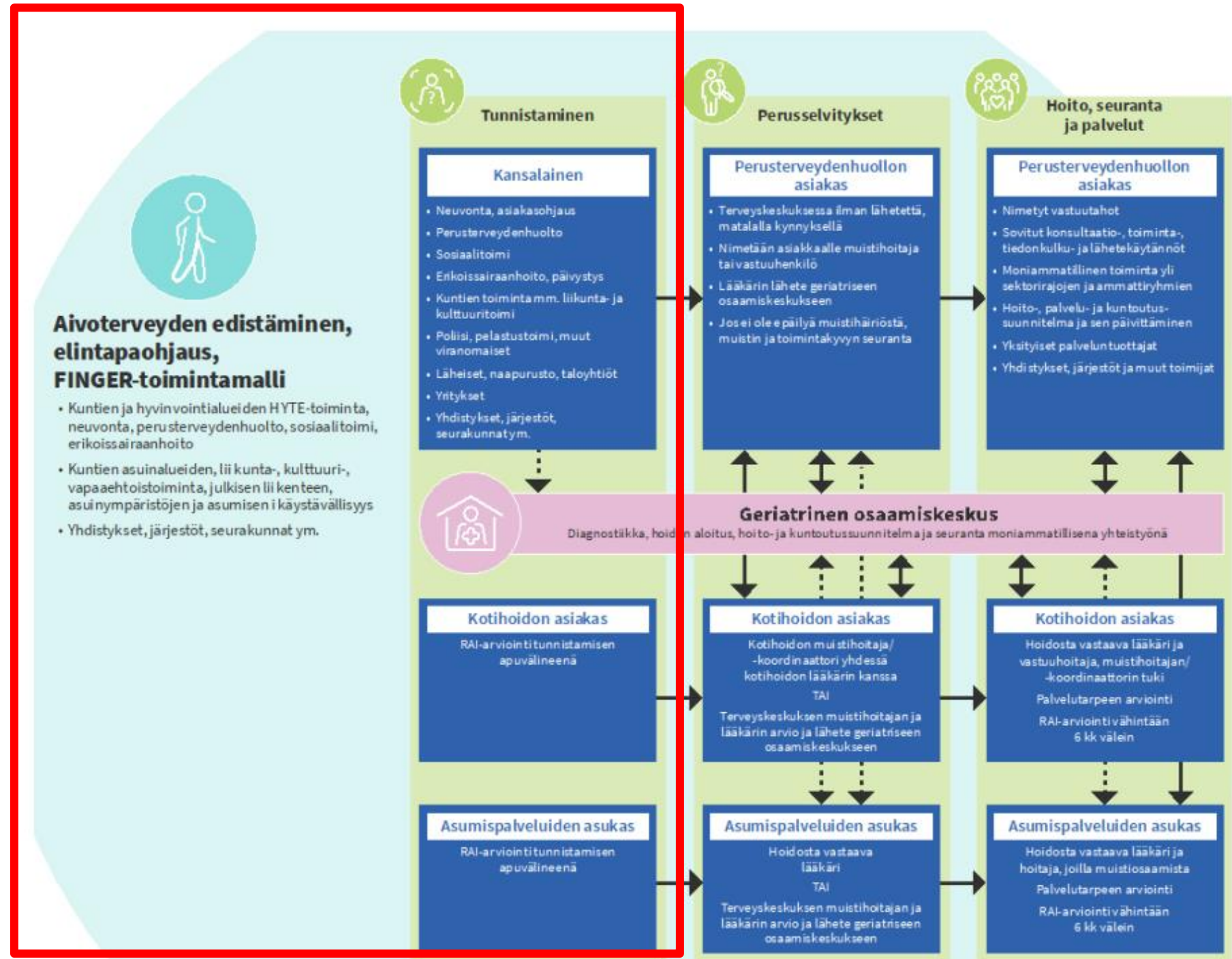

Muistipalvelupolkkumallin prosessit ja läpileikkaavat rakenteet

Kansallinen muistipalvelu- polkumalli:

HYTE –toiminta
keskittyy erityisesti
punaisella viivalla
merkittyyn
alueeseen

Polun eri vaiheet ja prosessit sekä läpileikkaavat rakenteet

HYTE-toiminta keskittyy erityisesti punaisella viivalla merkittyyn alueeseen

Yhteistyörakenteet	Tunnistaminen	Diagnosointivaihe	Hoito ja seuranta
• Sähköinen yhteydenottolomake • Säännölliset tapaamiset • Yhteistyöverkostojen perustaminen • Toimintamalli yhteistyöhön	Matalan kynnyksen palvelut, kohtaamispaikat, puheeksi ottaminen • yhden luukun periaate • työkalut mm. huoli-ilmoitus • järjestöjen rooli jo tässä vaiheessa	Standardoitu lähete Terveyskeskuksessa/asiakasohjauksessa vastuuhenkilö, joka tarkistaa, että kaikki tulokset matkassa geriatriseen osaamiskeskukseen	Nimetty vastuuhenkilö, joka tukee, huolehtii, seuraa ja reagoi • muistikoordinaattori/ muistihoitaja/ muistineuvoja • myös kotihoidossa erityisosaajia
Yhteiset toimintatavat	Selkeät nettisivut, hoitoportaat ja -ohjeet, yhteydenottotahot, tieto miten edetään Riskitestit	Tuki jo tässä vaiheessa muistisairaalle henkilölle ja läheiselle/perheelle – ei jätetä yksin • esim. vastuuhenkilö • ohjaus muistiyhdistyksen toimintaan	Yksilöllinen, kohdennettu ohjaus ja neuvonta (kerraten, kirjallisesti) • monimuotoista: yksilö- ja ryhmätoimintaa, omatoimista harjoittelua • läheiset/perhe mukana
Moniammatillisuus	Osaamisen vahvistaminen erityisesti asiakasohjauksessa, terveysasemilla/-keskuksissa, kotihoidossa • vastuuhenkilö, jolla erityisosaamista ja/tai muistihoitajat, muistineuvojat	Geriatriiset osaamiskeskukset Eri ammattiryhmien monipuolisen osaamisen huomioiminen palveluissa	3.sektorin yhteistyön vahvistaminen • ensitietopaketit, -päivät • sähköinen yhteystietolomake - yhteydenotto järjestöstä asiakkaaseen (asiakkaan lupa)
Osaaminen	Muistitestit, myös eri kielillä, kulttuuri ja koulutustausta huomioiden	Käypä hoito -suositukset ohjenuorana	Osaamisen vahvistaminen erityisesti asiakasohjauksessa, terveysasemilla, kotihoidossa

Yhteenveto ja kehittämissuositukset

Aivoterveysten edistäminen

Yhteenvedo aivoterveyden edistämisen sisällöstä

1. Aivoterveyden edistäminen on jokaisen asia
 - Kansalaisten tietoisuutta aivoterveyden edistämisestä tulee vahvistaa
 - Kuntien HYTE-toiminta ja muistihäiriöiden ennaltaehkäisy pitää sovittaa yhteen alueiden toimintaan ja palveluihin, kuten liikunta- ja kulttuuripalveluihin, julkiseen liikenteeseen, asuinalueiden ja asumisen muistiystävällisyyden kehittämiseen
 - Hyvinvointialueilla muistisairauksien ennaltaehkäisy tulisi yhdistää muuhun ennaltaehkäisevään toimintaan esim. perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja työterveyshuollon vastaanottopalveluissa
 - HYTE-toimintaa pitää tehdä kuntien, hyvinvointialueiden, kolmannen sektorin ja yksityisten yritysten välisenä yhteistyönä
2. Aivoterveyden edistämisen ja toimintakyvyn näkyminen hyvinvointialueiden ja kuntien strategioissa
3. Muistihäiriöiden riskitekijöihin vaikuttaminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen FINGER -toimintamallia käyttämällä. Lisäksi elintapaohjauksessa huomion kiinnittäminen iäkkäiden henkilöiden mielen hyvinvointiin ja unen laatuun
4. HYTE-toimijoiden ja hyvinvointialueiden yhteistyön edistäminen toimintakyvyn ylläpitämisessä ja muistihäiriöiden ennaltaehkäisyssä luomalla uusia rakenteita ja yhteistyötapoja yhdyspinnoille
5. Järjestöjen ja yhdistysten roolin vahvistaminen terveyden edistämisessä ja muistihäiriöiden ennaltaehkäisyssä
6. Ulkomaalaistaustaisen väestön, kielellisten, kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen sekä toimintarajoitteisten henkilöiden erityistarpeiden huomioiminen

Aivoterveysten edistäminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen: Kehittämissuosituksia

- Terveysten edistäminen näkyy hyvinvointialueiden ja kuntien strategioissa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja valtuustokausittain
- FINGER-toimintamalli on otettu käyttöön (ravitsemusohjaus, nousujohteinen liikuntaharjoittelu, muistitoimintojen harjoittaminen, sosiaalinen kanssakäyminen sekä sydän- ja verisuonitautien riskitekijöiden hallinta)
- Elintapaohjausta kehitetään huomioiden myös uni ja mielen hyvinvointi
- Luodaan uusia rakenteita, esimerkiksi kytkemällä elintapaohjaus osaksi ikä-/seniorineuvolatoimintaa, kuntien rakenteisiin

Yhteenveto ja kehittämissuositukset

Muistihäiriöiden varhainen tunnistaminen

Yhteenveto muistioireiden tunnistamisen sisällöstä

- Henkilön, jolla on muistioireita, voi kohdata eri puolilla palvelujärjestelmää
 - Muistioireiden varhainen tunnistaminen kuuluu kaikille ammattilaisille asiakasohjauksessa, perusterveydenhuollossa, kotihoidossa, erikoissairaanhoidossa, päivystyksessä, työterveyshuollossa sekä kuntien ja järjestöjen palveluissa
- Muistipolulle pääsyä nopeuttavat
 - Monikanavaiset yhteydenottomahdollisuudet, matalan kynnyksen kohtaamispaikat
 - Prosessien yksinkertaistaminen (esimerkiksi ilman lähetettä perusselvityksiin pääsy)
 - Sovitut, käytössä olevat toimintatavat, konsultaatio- ja lähetekäytännöt, tiedonkulku ja yhteistyömuodot eri toimijoiden ja sektorien kesken, ammattilaisten osaamisen vahvistaminen muistioireiden tunnistamisessa, asian puheeksi ottamisessa, muistitestien tekemisessä huomioiden ulkomaalaistaustaisen väestön, kieli- ja kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen sekä toimintarajoitteisten henkilöiden erityistarpeet
 - Riittävä resursointi, esimerkiksi asiakasohjauksessa ja terveyskeskusten vastaanottotoiminnassa, muistihoitajia muistitestien tekemiseen ja polun käynnistämiseen
 - Työvälineet varhaiseen tunnistamiseen (esimerkiksi Huoli-ilmoitus, riskimittarit)

Kehittämissuosituksia: Muistihäiriöiden varhaista tunnistamista ja muistipalvelupolulle pääsemistä parantavat

- Eri yhteydenottokanavien säilyttäminen; sähköisten palveluiden lisäksi puhelin ja vastaanotot
- Matalan kynnyksen palvelut, esimerkiksi terveystioskit, neuvontapisteet
- Hyvinvointialueiden muistipalvelupolkujen kuvaukset ja ohjeistukset verkkosivuilla helposti saatavilla, myös omaehtoisia riskitestejä kansalaisille
- Muistihäiriöihin viittaavien oireiden huomioiminen esimerkiksi pitkäaikaissairauksien kontrollikäynnillä tai ajoterveyttä arvioitaessa, ryhmätoiminnassa sekä kuntien ja järjestöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä
- Perusselvityksiin pääsy ilman lähetettä
- Osaamisen vahvistaminen
 - Kuntien, järjestöjen ja hyvinvointialueiden palveluissa
 - eri tahojen yhdyspintatyön osaamisen vahvistaminen
 - ulkomaalaistaustaisen väestön, kielellisten, kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen ja vammaisten henkilöiden kohtaamisessa ja muistitestien tekemisessä. Lisäksi tarvitaan näille ryhmille kehitettyjen muistitestien kehittämistä, käyttöönottoa ja Muistitulkkien kouluttamista.
- Työvälineitä varhaiseen puuttumiseen, kuten huolen puheeksi ottaminen ja Huoli-ilmoitus

Yhteenveto ja kehittämissuositukset

Muistisairaalan henkilön ja hänen omaisensa hyvän arjen ja
hyvinvoinnin edistäminen

Yhteenveto: Muistisairaahan henkilön hyvää arkea ja hyvinvointia edistävät

- Ihmisten kuulluksi tuleminen, arvojen ja mielipiteiden kunnioittaminen ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen palveluiden suunnittelussa, toteutuksessa ja tukimuodoissa
- Monipuolinen, selkeä suullinen ja kirjallinen informaatio, kohdennetusti ja kerraten, huomioiden maahanmuuttotilanteen väestön, kielellisten, kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen ja toimintarajoitteisten ihmisten erityistarpeet
- Rinnalla kulkijan, vastuuhenkilön nimeäminen, joka neuvoo, ohjaa, tukee ja reagoi äkillisiin tilanteisiin sekä helposti saatavilla oleva apu
- Toimiva moniammatillinen yhteistyö sekä eri ammattilaisten ja toimijoiden, kuten muistiyhdistysten, asiantuntemuksen hyödyntäminen
- Uudet, innovatiiviset palvelut, myös teknologian ja etäpalveluiden hyödyntäminen huomioiden henkilön kyvykkyyden ja halukkuuden käyttää niitä
- Elintapaohjaus terveyden edistämisen, toimintakyvyn ylläpitämisen ja mielen hyvinvoinnin tukemisessa. FINGER-toimintamallin käyttöönotto.

Muistisairaahan henkilön hyvän arjen ja hyvinvoinnin edistäminen: Kehittämissuosituksia

- Muistisairaahan henkilön näkemysten, toiveiden ja tarpeiden selvittäminen ja kunnioittaminen sekä toimijuuden tukeminen huomioiden yksinasuvien ilman läheisiä olevien, maahanmuuttotautaisen väestön, etnisten vähemmistöjen ja vammaisten henkilöiden arvot ja näkemykset
- Yksilöllinen ohjaus ja tuki, asioiden kertaaminen, kirjallisia ohjeita ja eri kommunikaatiotapoja hyödyntäen
- Uusia innovatiivisia tapoja tukea arkea ja mielekästä elämää, myös teknologian hyödyntäminen henkilön kyvykkyyden ja halukkuuden mukaan tietosuoja ja tietoturva huomioiden
- Muistiyhdistysten, järjestöjen ja vapaaehtoisten toiminnan hyödyntäminen
- Muistiystävällisten asumis- ja asumisympäristön luominen
- Osaamisen vahvistaminen muistisairaiden henkilöiden kohtaamisessa ja itsemääräämisoikeuden tukemisessa sekä tulevaisuuden ennakkoinnissa ja suunnittelussa, kuten edunvalvonnan ja hoitotahdon tekemisestä. Vahvistetaan osaamista eri kommunikaatiovälineiden ja tuetun päätöksenteon -välineiden käytöstä.

Yhteenveto: Muistisairaahan henkilön omaisen ja läheisen hyvää arkea ja hyvinvointia edistävät

- Läheisten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen tarjottavassa tuessa ja tukimuodoissa
- Monipuolinen, selkeä suullinen ja kirjallinen informaatio, kerraten, huomioiden maahanmuuttotautaisen väestön, kielellisten, kulttuuristen ja etnisten vähemmistöjen ja toimintarajoitteisten ihmisten erityistarpeet
- Rinnalla kulkija, esimerkiksi vastuuhenkilön nimeäminen läheisille, joka neuvoo, tukee ja reagoi äkillisiin tilanteisiin
- Helposti saatavilla oleva apu
- Järjestöjen ja yhdistysten toiminnan hyödyntäminen: vertaistukiryhmät, kurssit, koulutukset, kokemustoimijat. Yritysten palvelut.
- Uudet, innovatiiviset palvelut, myös teknologian ja etäpalveluiden hyödyntäminen huomioiden läheisten kyvykkyyden ja halukkuuden käyttää niitä
- Elintapaohjaus terveyden edistämisen, toimintakyvyn ylläpitämisen ja mielen hyvinvoinnin tukemisessa. FINGER-toimintamallin käyttöönotto.

Muistisairaahan henkilön omaisen ja läheisen hyvän arjen ja hyvinvoinnin edistäminen: Kehittämissuosituksia

- Muistisairaus koskettaa koko lähipiiriä, ja siksi läheisten näkemykset, huolenaiheet ja yksilölliset tarpeet tulee kuulla ja etsiä niihin toimivia ratkaisuja. Huomioidaan, että läheiset hoitavat muistisairasta henkilöä erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisilla voimavaroilla.
- Lasten ja nuorten kuuleminen ja tukeminen on osa kokonaisvaltaista hyvää hoitoa. Tarvittaessa hyödynnetään lasten ja nuorten kanssa toimivien työntekijöiden asiantuntemusta avun ja palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa.
- Yhdistysten, järjestöjen ja vapaaehtoisten tarjoamien palveluiden, koulutusten, materiaalin ja vertaistuen hyödyntäminen
- Uusia innovatiivisia tapoja tukea omaisten ja läheisten arkea ja mielekästä elämää, myös teknologian hyödyntäminen henkilön kyvykkyyden ja halukkuuden mukaan tietosuoja ja tietoturva huomioiden
- Ammattilaisten ja asiantuntijoiden kohtaamis- ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen

Toimenpide-ehdotuksia jatkotyöskentelyyn

Toimenpide-ehdotuksia jatkotyöskentelyyn

1. Kansallisen muistipalvelupolun kehittämissuosituksen levittäminen hyvinvointialueilla ja kuntien HYTE-toimintaan
2. Terveysten edistämisen ja toimintakyvyn ylläpitäminen jatkamalla FINGER-toimintamallin levittämistä ja sen vaikutusten seurantaa
3. Kotiin annettavien palvelujen piirissä olevien muistisairaiden henkilöiden, erityisesti ilman läheisiä olevien yksinasuvien, toimintakyvyn ja kotona pärjäämisen tukeminen
4. Kehittää erilaisille väestöryhmille yhdenvertaista ja oikea-aikaista muistipalvelupolulle pääsyä
5. Kansalaisten ja viranomaisten tietoisuuden lisääminen aivoterveysten edistämisestä ja muistisairauksista sekä muistisairauksiin liittyvän kielteisen mielikuvan vähentäminen tuottamalla selkokielistä materiaalia ja hyödyntämällä eri viestintäkanavia ja toimijoita

Kiitos!

Kansallinen muistipalvelupolkumalli
luvussa 6:

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-226-6>

Yhteydenotot: hytetuki@thl.fi

